

NÁSTROJE DETEKCE RADIKALIZACE V KONTEXTU OCHRANY DEMOKRACIE

RADICALIZATION DETECTION TOOLS IN THE CONTEXT OF DEMOCRACY PROTECTION

Štěpán Strnad*

ABSTRACT

The article tries to evaluate the state of professional development and conceptualization of the issue of violent radicalization with the use of used diagnostic tools for detection of the process of violent radicalization. The author compares the selected models of radicalization and selected tools of radicalization detection used in prisons, while evaluating their application positives and negatives and drawing attention to their specific aspects of practical applicability of security practices. The theoretical framing of the chosen phenomenon of radicalization is based on the political-legal concept of militant democracy, the elements of which are applied to varying degrees in the anti-extremist and anti-radicalization policy of the states of Central Europe, including the Czech Republic. The aim of the contribution is a comparative analysis of the selected detection tools at the micro level, specifically the so-called structured protocols for assessing the risk of extremist violence. The author aims to provide a comprehensive and comparative overview of selected tools used in risk assessment through three dimensions: (1) the purpose of the tools; 2) basic methodology and structure of tools; and (3) the practical results of using these tools. Despite the use of radicalization identification tools, this method of evaluating predispositions to violent extremism is still in its infancy. Reflecting on the research questions raised, we can summarize that the purpose of the compared detection tools is the detection of risk levels that have led or could lead to violent extremism or terrorism in a person serving a sentence.

Key words: Radicalization, Extremism, Militant Democracy, Detection Tools

Úvod

V současné době se setkáváme s množstvím literatury soustředící se na

* PhDr. Štěpán Strnad, PhD. působí jako odborný asistent na Katedře bezpečnostních studií, Fakulta bezpečnostního managementu, Policejní akademie České republiky v Praze, Lhotecká 599/7, 14301, Praha, Česká republika, e-mail: strnad@polac.cz.

DOI: <https://doi.org/10.24040/politickevedy.2023.26.1.63-94>

otázky důvodů a povahy násilné radikalizace jednotlivců, která může být a v některých případech i bývá příčinou teroristického jednání. Setkáváme se s řadou různých modelů snažících se perspektivou společenskovědních disciplín svých autorů postihnout kořeny sociální radikalizace. Společným jmenovatelem těchto modelů je popis procesu sociální radikalizace jednotlivce. Pozornost je věnována sadě identifikátorů, markantů, faktorů atp., jakkoli je to nazýváno, které formují osobní postoje, skupinové vnímání, následování skupiny a násilné jednání.

Text se opírá o zkušenosti vybraných států Evropské unie. Snaží se propojit akademické poznatky, empirická zjištění a bezpečnostní praxi¹. Vychází ze zpráv a analýz akademických pracovišť, expertních sítí a think-tanků, státních bezpečnostních orgánů a zpravodajských služeb. Fenomén radikalizace, její nové formy a zejména násilná radikalizace s využitím teroristických metod v občanské společnosti představují pro státy střední Evropy novou bezpečnostní výzvu. Teoreticko - empirické zázemí může protiextremistická politika států tohoto regionu čerpat ze zkušeností s krajně pravicovým radikalismem a extremismem.

Na podkladu stavu odborné rozpracovanosti a konceptualizace problematiky násilné radikalizace příspěvek prezentuje využívání známých diagnostických nástrojů detekce procesu radikalizace, s důrazem na vězeňské prostředí, opírající se o současný stav a dynamiku české bezpečnostní reality v oblasti radikalizace hodnocené *Auditem národní bezpečnosti* (2016) a nejnověji *Zprávou platformy CZ RAN² o činnosti v oblasti radikalizace v České republice*, přijatou Bezpečnostní radou státu v květnu 2021, na jejíž podobě se autor podílel.

Přestože projevy násilného extremismu, včetně terorismu, nevykazují v České republice intenzivní a vysoké hodnoty jako je tomu v některých evropských státech, neznamená to, že by se na území ČR nevyskytovaly vůbec. Týká se to především neteroristického násilí pravicových a levicových extremistů a zradikalizovaných jednotlivců bez přináležitosti ke konkrétní extremistické scéně,

¹ Příspěvek vznikl v rámci dílčího vědeckého úkolu 2/3 Radikalizace – symbolika kriminálního tetování na PAČR v Praze pro léta 2017-2023, Česká republika.

² Vznik mezeiresortní platformy CZ RAN v květnu 2018 vycházel z její zahajovací konference pořádané Centrem proti terorismu a hybridním hrozbám Ministerstva vnitra ve spolupráci s Policií ČR. Platforma se věnuje problematice radikalizace a deradikalizace v České republice, sdružující zainteresované státní resorty, vědecko-výzkumné instituce a neziskový sektor. Pravidelnými partnery spolupráce jsou Ministerstvo vnitra, Ministerstvo spravedlnosti, Policie České republiky (NCOZ - Národní centrála proti organizovanému zločinu), Policejní akademie ČR, Vězeňská služba, Probační a mediální služba, Masarykova univerzita v Brně, Správa uprchlických zařízení, Bezpečnostní informační služba, Nejvyšší státní zastupitelství, ČVUT - České vysoké učení technické a In lstitutia.

jejichž aktivita může epizodně kulminovat v souvislosti s násilnými konflikty v zahraničí a migračními krizemi, kdy se území ČR může stát cílovou destinací osob s vazbou na zahraniční extremistické skupiny, včetně teroristických, osoby zradikalizované ve válečných zónách, případně osoby logisticky či finančně zajišťující teroristické aktivity mimo území ČR. Ve všech zmíněných aspektech má česká protixtremistická a protiteroristická politika zkušenosti s případy českých občanů pokoušejících se vycestovat a připojit k teroristickým organizacím, účastnících se terorismu v zahraničí či finančně podporujících terorismus.

V souvislosti s předmětem předkládané analýzy se stává jedním z nejrizikovějších současných aspektů radikalizace vliv probíhajícího ozbrojeného konfliktu na Ukrajině (obdobně jako v minulých letech konflikt v Sýrii). Jedná se zejména o fenomén zahraničních bojovníků, cizinců a státních občanů ČR, kteří se účastní bojových operací, zejména na území separatistických republik Donbasu. Osoby vracející se zpět do České republiky mohou představovat vysoké bezpečnostní riziko. V případě odsouzení k odnětí svobody a výkonu trestu představují výrazný radikalizační a rekrutační potenciál. Osoby s bojovými zkušenostmi představují riziko v souvislosti s vazbou na extremistické skupiny, ve kterých mohou působit nejen v roli instruktorů, ale propagandistů.

Výše uvedené aspekty radikalizace stojí u počátku potřeby systému identifikace radikalizace a rizika násilného extremismu/ terorismu v České republice akcentované platformou CZ RAN. Na základě nástroje identifikace radikalizovaných osob je možné přijímat k těmto osobám dle stupně radikalizace vhodná proaktivní opatření směřující k zamezení jejich dalšího negativního vývoje v podobě páchání extremistického a teroristického násilí. Instituce zapojené do CZ RAN a vývoje detekčního nástroje radikalizace jsou aktivními aktéry v rámci militantní demokracie České republiky. Nástroj detekce radikalizace obsahuje preventivní prvky a současně umožňuje represivní přístup vůči osobám podporujícím extremismus.

Metodologie

Multioborový charakter zkoumaného fenoménu vyžaduje, aby teoretický rámec výzkumu práce byl opřen o přístupy zejména kriminologie, politologie, psychologie, penologie a práva. Proto také teoreticko-metodologické přístupy práce vycházejí zejména z výzkumu extremismu a násilné radikalizace, meziskupinového násilí, negativní identity, sociální deprivace, krize identity či

krize legitimacy. Teoretické rámování zvoleného fenoménu radikalizace vychází z politologicko-právního konceptu militantní demokracie, jehož prvky jsou v různé míře aplikovány v protixtremistické a antiradikalizační politice států střední Evropy, včetně České republiky.

Militantní demokracie je tradičně vnímána jako represivní státní přístup proti extremistickým politickým stranám a hnutím k ochraně demokracie, vůči všem subjektům, které by mohly podvracet či přímo ničit demokratické principy státního zřízení. Nejviditelnějším opatřením bývá zakazování činnosti politických stran a hnutí a postihování individuálních projevů extremismu jako jeden z polů prevence ochrany demokracie. Obsahuje trestní stíhání jednotlivců nebo skupin na základě jejich ideologie nebo jednání. Zákaz skupiny však nutně neznamená její rozbití nebo odstranění. Jednotlivci a skupiny mohou přejít do ilegality, aby se vyhnuli pozornosti bezpečnostních orgánů. S formálním odstraněním extremistického hnutí či strany tedy „nemizí“ fyzicky její členové. Potenciál násilného extremismu zůstává, jeho kořeny jsou přítomny v jednotlivcích, kteří se v extremistických subjektech sdružují.

Slovy **M. Mareše** (2018) *„současný evropský boj proti radikalizaci směrem k násilnému extremismu a terorismu lze v širším smyslu zahrnout pod pojem ochrana demokracie. Při výzkumu této problematiky byla dlouhodobě zkoumána především represivní opatření vůči nepřátelům demokracie. Protiradikalizace však zahrnuje mnoho preventivních a inkluzivních aspektů. Používání nástrojů militantní demokracie může mít dopad na prostředí, ve kterém dochází k radikalizaci osob a skupin (...).“*

Příspěvek tak pracuje s konceptem militantní demokracie v širším smyslu, nejen v rovině represe, ale také v rovině prevence, a to v rámci teorií výzkumu násilného extremismu a terorismu. Podle **A. Schmida** (2020) můžeme spatřovat výrazné podobnosti v principech a strategiích prevence terorismu a iniciativách a opatřeních lokální prevence kriminality (community policing) a protidrogové politiky či strategií proti členům organizovaného zločinu a gangům. Ochrana demokracie tak z hlediska prevence extremistického násilí, včetně terorismu, vychází z konceptů a strategií antiradikalizační a protiradikalizační politiky. Slovy **P. Romaniuka a N. Ch. Finkové** (2012, s. 5) jsou *„opatření navržena tak, aby vyvracela myšlenky, narativ nebo poselství propagované extremisty a doplňovala operativní preventivní úsilí.“* Snahou je zabránit radikalizaci osob, segmentů společnosti a společnosti jako celku způsobem posilování individuální a komunitní resilience proti kognitivní a násilné radikalizaci pomocí nenátlakových prostředků, což představuje druhý nerepresivní pól prevence ochrany

demokracie.

H. Haugstvedt a T. Bjørge (2020) rozlišují tři hladiny prevence násilného extremismu. První představuje úsilí o univerzální (primární) prevenci, které je zaměřeno na budování obecných demokratických postojů a prosociálních hodnot, zaměřující se na vzdělávací systém a zejména děti a mladistvé.

Druhou hladinou jsou opatření selektivní (sekundární) prevence, cílicí na jednotlivce a skupiny ohrožené zapojením do extremistických aktivit. Tedy tam, kde riziko negativního vývoje bylo identifikováno s ranými příznaky, jako je rozvíjející se extremistická ideologie nebo kriminální myšlení a chování. Hlavní roli zde sehrávají sociální pracovníci, poradci a psychologové.

Třetí hladinu představují opatření indikované (terciární) prevence, zaměřené na ty, kteří se již do extremistických aktivit zapojují, případně již spáchali extremistické trestné činy, včetně extremistického násilí. Hlavními aktéry jsou zde policie, bezpečnostní služby a systém trestní justice, zejména vězeňská a probační služba. Příkladem mohou být takzvané programy EXIT, které byly poprvé aplikovány v Norsku koncem devadesátých let a později modifikovány a dále rozvíjeny ve Švédsku, Německu a řadě dalších zemí. Autor se tedy zaměřuje na druhou a třetí hladinu preventivních opatření, konkrétně detekční nástroje radikalizace.

Nosným metodologickým přístupem je využití teorie radikalizace, a to zejména za použití sociologických a psychologických přístupů, které se staly podkladem pro tvorbu diagnostického nástroje SAIRO, pilotního projektu detekce radikalizovaných osob v České republice, na kterém se autor podílel.

Cílem příspěvku je komparativní analýza zvolených detekčních nástrojů na mikro úrovni, a to konkrétně tzv. strukturovaných protokolů hodnocení rizika extremistického násilí, kam bychom mohli zařadit také SAIRO. Autor se snaží poskytnout komplexní a srovnávací přehled zvolených nástrojů používaných při vyhodnocování rizika prostřednictvím tří dimenzí: (1) účel nástrojů; (2) základní metodologie a struktura nástrojů; a (3) praktické výsledky používání těchto nástrojů.

Komparace a vyhodnocování efektivity vybraných nástrojů se děje ve srovnání s českým pilotním programem SAIRO za účelem podpory a prohloubení odborné diskuse k pilotnímu programu SAIRO v reflexi zahraničních nástrojů detekce radikalizace a dále za účelem možnosti přípravy evaluačního výzkumu validity programu SAIRO v praxi Vězenské služby ČR.

Základním rámcem komparace jsou **výzkumné otázky**:

- 1) v jakém normativním a institucionálním prostředí byl nástroj vyvinut;
- 2) jaké cílové skupině nástroj slouží;
- 3) jaký druh indikátorů radikalizačního procesu je používán;
- 4) jak je možné hodnotit efektivitu a validitu nástroje.

Základní metodou analýzy je komparace. Text si klade za cíl představit komparativní studii kontrastu kontextů usilující o hloubkovou analýzu zkoumaného souboru případů kurčení společných i specifických rysů jednotlivých případů (nástrojů detekce radikalizace). Metoda rozboru případů umožní posoudit závěry z komparativního srovnání jednotlivých případů. Vzhledem k teoretickému charakteru práce je použito pro zpracování tématu metody empiricko-analytické s následnou syntézou. Hlavními funkcemi zvoleného přístupu jsou kontextuální deskripce, klasifikace a typologizace. Při provádění dílčích prací na tématu je uplatňována analýza dosavadních teoretických poznatků, stejně tak empirických závěrů a jejich zobecňování.

Analyzované čtyři detekční nástroje radikalizace mohou představovat nedostatečně reprezentativní vzorek v rámci zkoumaného fenoménu. Nicméně cílem komparace vybraných detekčních nástrojů není obecná generalizace výsledků výzkumu v globální perspektivě, ale vyhodnocení výsledků výzkumu ve vymezené oblasti používání nástrojů detekce radikalizačního procesu, doplněné kvalitativní metodou expertních rozhovorů s autory českého programu.

Kritéria výběru detekčních nástrojů pro komparativní analýzu jsou:

- 1) nástroje pro hodnocení rizik navrženy pro hodnocení rizika násilného extremismu na úrovni radikalizace jednotlivce;
- 2) nástroje pro hodnocení rizik obsahující řadu indikátorů rozsahu radikalizace jednotlivce a míru rizika násilného extremismu;
- 3) kvalitativně orientované nástroje pro hodnocení rizik založené na metodě strukturovaného odborného posudku (Structured Professional Judgment, SPJ);
- 4) nástroje používané bezpečnostními sbory ve věznicích.

Podle nastavených kritérií byly zvoleny nástroje **VERA 2R, ERG22+, RRAP, SAIRO**.

Struktura komparace zvolených nástrojů má následující podobu:

- 1) profil nástroje;
- 2) metodologie nástroje;

- 3) aplikační výstupy nástroje;
- 4) hodnocení validity nástroje dle kritérií:
 - a) zamýšlený výstup hodnocení.
 - b) kdo jsou hodnotitelé a jaké dovednosti a školení potřebují.
 - c) propojení výsledku procesu hodnocení rizik s intervenčními postupy.
 - d) hodnocení rizik v různém stádiu radikalizace jednotlivce - před a po odsouzení.
 - e) způsob empirického prokazování a testování validity nástroje.

1. Definování problematiky

1.1 Militantní demokracie a opatření demokratického státu proti radikalizaci a extremismu³

Za „otce“ konceptu militantní demokracie je považován **Karl Loewenstein**, který v reakci na soudobou politickou situaci v Evropě 30. let 20. století, zvláště v Německu a Itálii, představil základní ideje demokratického státního režimu, jenž si má vůči hrozbám udržet svůj demokratický charakter. **K. Loewenstein** ve své koncepci propojil politickou a právní oblast ochrany demokracie, jejíž obrana má být vybudována na těchto dvou liniích. V linii politické by obrana měla vycházet z demokratických metod a měla by být vedena demokratickými prostředky. Výjimku připouští v případech, kdy dochází k ohrožení ze strany totalitizujících ideologií, jako byl fašismus. V takovém případě je nutné použít stejných metod a prostředků. (Loewenstein, 1937a) Z toho tedy vyplývá, že dojde-li k ohrožení demokracie, může dojít k derogaci některých jejích principů, jakou je svoboda slova, svoboda sdružování aj. V linii právní se soustředil na legislativní opatření obrany demokracie a stanovil 14 principů, které by měly přispívat k resistenci demokratického státního zřízení vůči erozivním vlivům. (Loewenstein, 1937b)

Označení *militantní demokracie* se tak od 30. let minulého století ustálilo zvláště v angloamerickém prostředí. V německém odborném diskurzu se setkáváme s pojmy *streitbare* či *wehrhafte Demokratie*, tedy spíše „opevněná“ či „bojovná“ demokracie. Tyto pojmy se sémanticky odlišují od anglického označení ve svém vyjádření obranného nikoli agresivního charakteru. Pro účely tohoto textu se přikloňme k používání anglického ekvivalentu, který je v českém

³ Podkapitola 1.1 je upravenou verzí dříve publikovaného textu: Strnad, Š.. 2019. Limity antiradikalizační politiky České republiky. In: UŠIAK, J.; KOLLÁR (ed.). *Bezpečnostné fórum 2019*. Zborník vedeckých príspevkov. Banská Bystrica: Belianum, Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2019, s. 310 - 321. ISBN978-80-972673-9-1.

prostředí etablovanější.

Slovy **O. Pfersmanna** (2004) je militantní demokracie politická a právní struktura mající za cíl zachovat demokracii v boji proti těm, kteří ji chtějí zevnitř rozvrátit, či těm, kteří ji chtějí otevřeně zničit zvenčí, využíváním demokratických institucí a podpory veřejnosti. Definice militantní demokracie může být v současném bezpečnostním prostředí mezinárodního terorismu a řady dalších nestátních aktérů samozřejmě mnohem širší. Je však třeba zdůraznit, že militantní demokracie neusiluje o ochranu bezpečnosti státu v obecném smyslu, ale soustředí se na velmi specifický aspekt bezpečnosti, a to na ochranu demokratických práv a svobod.

V rámci definování procesu radikalizace se setkáváme s celou řadou vymezení, která se v různých dekádách rozvíjela a modifikovala. Od 70. let dvacátého století se termín radikalizace snažil postihnout jednak interakci mezi sociálními hnutími a státem a na druhé straně i procesní stránku, tj. postupnou eskalaci společenského násilí. V tomto pojetí radikalizace autoři odkazovali k vlastnímu používání násilí ve smyslu různých forem a intenzit, tj. zkoumala se dynamika společenského násilí. Radikalizaci lze podle těchto autorů chápat jako proces vedoucí k zvyšování použití politického násilí, na pozadí proměny hodnot a vnímání sociálních skupin směrem k výrazné politické polarizaci, artikulaci a prosazování radikálních zájmů ve společnosti. Radikalizační proces může také přerůst v otevřené nepřátelství vůči určitým sociálním skupinám či sociálním institucím a strukturám v dané společnosti. Jiné definice zase vymezují radikalizaci jako meziskupinový konflikt, ve kterém dochází k proměně důvěry, názorů, postojů, které potom ospravedlňují meziskupinové násilí a požadují pozitivní diskriminaci a obranu domestikované sociální skupiny. (Della Porta, Lafree, 2012)

Dochází tak k rozšiřování aspektů tohoto pojmu o percepce psychologické, ideologické a institucionální. Například **O. Ashour** a **C. Boucek** (2009) hovoří o radikalizaci jako o procesu transformace určité sociální skupiny, procházející ideologickou či behaviorální proměnou, která podle nich vede k odmítnutí demokratických principů, zahrnující i odmítání legitimacy politického pluralismu. **J. Horgan** a **K. Bradock** (2010) podobně definují radikalizaci jako psychologický proces postupně získávané zkušenosti s extremistickými politickými či náboženskými ideologiemi. **A. Schmid** (2013) zdůrazňuje motivaci radikalismu výrazně proměnit některé společenské aspekty, v jistých případech i za pomoci ortodoxních nástrojů, které mohou vyústit v ohrožení demokratické kultury a demokratických institucí.

Na základě výše uvedeného lze konstatovat, že proces radikalizace je možné chápat jako sílící přítomnost antiliberálních a antidemokratických prvků a hodnot ve společenském myšlení a chování, ať už na úrovni jednotlivce či celé sociální skupiny. A v rámci procesu radikalizace jsou jedinci (sami či jako součást sociální skupiny) vystaveni extremistické ideji, kterou postupně absorbují a v tomto duchu proměňují i svoje postoje.

Radikalizace může sloužit k označení extrémního/ radikálního jednání, ale také může popisovat a interpretovat zásadní proměny, které se dotýkají axiologické stránky politického systému, ekonomického systému či náboženství. Z odborných studií tudíž vyplývá, že termín radikalizace označuje různé typy politického aktivismu, který může vyústit v politické násilí, tedy extremismus, kterým označujeme vyhraněné ideologické postoje, které vybočují z ústavních, zákonných norem, vyznačují se prvky netolerance a útočí proti základním demokratickým ústavním principům, které mohou ústít do terorismu. (Skabálík, 2013)

Jedním z nejsložitějších úkolů bezpečnostní politiky státu v oblasti protiextremistické a protiteroristické politiky je nalezení rovnovážného stavu, ve kterém dochází k efektivnímu zajištění bezpečnosti státu a zároveň nedochází k zasahování do základních práv a svobod jeho občanů. Základním rysem moderního liberálně-demokratického státu je garance bezpečnosti svým občanům při zachování všech jejich práv a svobod. Pokud by stát postupoval při eliminaci bezpečnostních hrozeb způsobem, který by vedl k narušení hodnot, tradic či demokratických norem, využíval nezákonné prostředky či protiústavní opatření, vystavil by se riziku ohrožení vlastní legitimacy. Podle **P. Chalka** (1998, s. 373) není možné v současném demokratickém státě uplatňovat přístup „*boje ohněm proti ohni*.“ Proto se od první třetiny minulého století objevuje teoretický model militantní demokracie, demokracie, která vystupuje proti svým hrozbám ofenzivně, nicméně v mantinelech principů liberálně-demokratického společenského zřízení.

Při vymezení protiextremistické politiky se setkáváme s různými pojetími. Obecným smyslem každé takovéto politiky státu je trvalé úsilí o eliminaci extremistických projevů ve společnosti, které by směřovaly či přímo narušovaly základní hodnoty a principy liberálně-demokratického ústavního zřízení. Jedná se o komplex preventivních a represivních opatření, realizovaných státními i nestátními aktéry na všech úrovních – lokální, státní a mezinárodní. Podle **Š. Danicse** můžeme rozlišit dvojí pojetí protiextremistické politiky: širší a užší. V prvním je tato politika vnímána jako součást celkové politiky demokratického

státu, která „vytváří takové sociálně-politické podmínky a takovou kulturně-duchovní atmosféru, v jejichž rámci se lidé cítí být bezpeční a nemají důvody zásadním způsobem měnit pravidla politické hry a hodnoty, na nichž demokratický stát spočívá (...)“ (Danics, 2008, s. 98). Protiextremistická politika je tak velmi úzce spojena s bezpečnostní politikou, v jejímž rámci směřuje k zajištění sociální bezpečnosti společnosti, ochranou základních hodnot, principů a norem, které představují stabilizační pilíře politického systému s jeho ústavněprávním rámcem. V druhém, užším pojetí představuje protiextremistická politika organickou část vnitřní bezpečnostní politiky státu. Ta je zacílena na prevenci, monitoring a eliminaci extremistických projevů, realizujících se prostřednictvím speciálních bezpečnostních opatření, programů a celospolečenských projektů majících přesah z bezpečnostní oblasti do kultury či vzdělávání. V policejní praxi se protiextremistická politika nejčastěji soustředí na jednání s extremistickým motivem a vyhodnocení znaků skutkové podstaty trestného činu či přestupku.

V rámci boje proti radikalizaci můžeme rozlišit tři typy programů, které jsou v různých státech světa využívány. Jejich rozlišení je založeno na typu jednání, na které jsou zacíleny, na širších sociálních podmínkách, ve kterých k jednání dochází, a na zamýšleném ukončení jednání. **L. Clutterbuck** (2015) nabízí jejich kategorizaci, kterou upravujeme a doplňujeme:

Deradikalizace - programy zaměřující se na povstalecké a teroristické jednání. Základním cílem programů je rehabilitace osob. Nástrojem je ukončení násilí osob, odpoutání osob od extremistické organizace a její reintegrace do většinové společnosti. Tyto programy jsou nejčastěji implementovány v podmínkách detence či výkonu trestu odnětí svobody.

Protiradikalizace - programy zaměřující se na extremistické jednání, včetně násilného, a jednání směřující k terorismu. Základním cílem je zmírnění tendencí takovýchto osob. Nástrojem je odpoutání, reintegrace a rehabilitace osob spojených s extremistickými subjekty. Tyto programy jsou nejčastěji implementovány před možností spáchání trestných činnů u radikalizovaných osob.

Antiradikalizace - programy zaměřující se na náchylnost a predispozice širší společnosti k radikalizaci a extremismu. Základním cílem programů je prevence. Nástrojem bývá nejčastěji odhalování a odstrašování (zákonným postihem) potenciálních osob sympatizujících a podporujících extremistické subjekty. Tyto programy jsou nejčastěji implementovány k zasažení osob v počátcích radikalizace.

1.2 Metody vyhodnocování rizik radikalizace

Proces radikalizace lze identifikovat na různých úrovních (mikro, mezo, makro). Základní jednotkou hladiny analýzy bývá jedinec, jeho psychika, která jej vede k přijímání non-konformních a radikálních postojů, odmítání kompromisů, pluralismu názorů a prosazování konfrontací či řešení sporů násilím zaměřených proti ideologickým odpůrcům. (Smolík, 2019) Tato mikro úroveň je předmětem naší analýzy.

Podle **V. Herringtonové** a **K. Robertse** (2012) pojem hodnocení rizik odkazuje na jakýkoli proces zahrnující systematické shromažďování a interpretaci informací týkajících se jednotlivce za účelem predikce pravděpodobnosti jeho možného chování. Po dlouhou dobu bylo hodnocení rizik doménou oblasti péče o duševní zdraví, používáno klinickými a forenzními psychology k předpovídání pravděpodobnosti, že se násilníci znovu dopustí trestného činu. (Richards, 2018) Výzkumníci a odborníci z praxe rozlišují několik metod, které lze použít při individuálním hodnocení rizik násilné radikalizace (viz níže). Motivace, cíle a metody násilných extremistů se odlišují od jedinců, kteří páchají „běžné“ násilné činy. (Björge, 2011)

E. Pressman, N. Duits a T. Flockton (2018), tvůrci SJP (strukturovaný odborný posudek), zdůrazňují, že jedním ze specifik násilného extremismu je, že v některých případech jen několik přítomných indikátorů rizika může vést k celkově vysokému riziku. Například, pokud jedinec silně inklinuje k extremistické ideologii, vymezil si cíl extremistického útoku a již získal zbraně, mohou být všechny ostatní ukazatele považovány za irelevantní. Podle **R. Boruma** (2015, s. 79) *„riziko jednotlivce, že se zapojí (nebo se znovu zapojí) do terorismu, nelze zodpovědět žádným existujícím statistickým vzorcem nebo jednoduchým výčtem možných rizikových faktorů. To, co víme o zapojení do terorismu, naznačuje, že má mnoho možných cest.“*

M. Lloyd (2019), konstatuje, že předchozí násilné jednání jedince nemusí být předpokladem násilného extremismu, i když často slouží jako prediktor „běžného“ násilí. To má za následek sníženou informační pozici a v souladu s tím činí hodnocení násilného extremismu obtížnějším. **A. Silke** (2014) popisuje současný výzkum hodnocení rizik násilného extremismu v rané fázi. Výzkumníci v této oblasti zaměřují svou pozornost na vývoj a implementaci nástrojů hodnocení rizik speciálně navržených pro hodnocení rizika násilného extremismu. To vyžaduje aplikaci několika metod, které lze použít při individuálním hodnocení rizik násilného extremismu.

Použití nástrojů hodnocení rizik ve vězeňském prostředí je obvykle zaměřeno

na odhalování radikalizačního procesu, zejména v počátečních fázích radikalizace. Tento přístup je spojen s prevencí jako prvořadým účelem těchto nástrojů.

S ohledem na skutečnost, že věznice je velmi specifickým prostředím, hodnocení rizik by mělo napomoci „*vyhnout se slepým místům a nalézt společné základy v rozhodovacích procesech*“, jak pro bezpečnostní, tak pro psychosociální intervenci. (Schwarzl, 2017, s. 2)

Je však nutné se vyvarovat zaměňování extremismu s praktikováním či nově objevenou vírou. Je zapotřebí se jednoznačně vyvarovat existenci falešně pozitivních případů a svěvolných závěrů. To jednoznačně souvisí s používáním spolehlivých rizikových faktorů namísto příliš obecných a zjednodušujících sociální realitu. Falešná pozitivita může vést k nespravedlivému a potenciálně stigmatizujícímu zacházení s hodnocenými jedinci.

Mimo to, vzhledem k dynamické povaze rizika radikalizace, by nástroje hodnocení rizik neměly být používány ke kategorizaci vězňů statickým kategoriemi a jednorázovým způsobem. Zásadní se jeví aktualizovat hodnocení a princip vícenásobné kontroly. (Schwarzl, 2017)

V odborné diskusi k limitům nástrojů, vyvstává otázka o jejich prediktivních schopnostech. Více než matematické výpočty rizikovosti se ukazuje udržitelnějším pravděpodobnostní přístup. Nástroje nejsou vyvinuty tak, aby poskytovaly přesné odhady, ale aby nabízely informace z hlediska rizikových faktorů, které by za určitých podmínek mohly vést k určitému chování. Kromě toho lze rozlišit dvě rizika: riziko pro vnější komunitu, kde hrají klíčovou roli kontextové a sociální faktory; a riziko ve věznici, kde jsou rizikové prvky např. rekrutace nebo násilné chování. (Fernandez, Lasala, 2021)

S. Copeland a **S. Marsden** klasifikují přístupy, na nichž je založeno hodnocení rizik násilných pachatelů.

Nestrukturované klinické hodnocení je založeno pouze na uvážení hodnotitele, jak se rozhodne vyhodnotit informace. Absence struktury znamená, že rozhodnutí mohou být subjektivní, nemusí brát v úvahu všechny relevantní faktory a není příliš transparentní ve své metodologii.

Matematické přístupy jsou vysoce strukturovaným prostředkem, kde jsou rizikové faktory a jejich vazby na násilí identifikovány statistickou analýzou počátečního vzorku. Následuje rovnice, graf nebo tabulka určena k odvození očekávané pravděpodobnosti recidivy. Přestože je tento přístup schopen vytvářet konzistentní předpovědi, jeví se pro extremisty méně použitelný vzhledem k omezenému počtu relevantní výzkumné skupiny, a protože předpokládá

výsledky se často vztahují spíše na skupiny než na jednotlivce. (Copeland a Marsden, 2020, s. 7)

Strukturované odborné posudky (SPJ) jsou nyní nejběžněji používaným přístupem k hodnocení rizik extremistů. SPJ spoléhá na uvážení posuzovatele a zároveň poskytuje základní, empiricky informovanou strukturu metodiky rozhodování. Všechny přístupy SPJ obsahují soubor hlavních rizikových faktorů odvozených z vědecké, teoretické a praktické literatury. Některé nástroje zahrnují také „hodnocení relevance“, tedy váhu různých faktorů.

Na rozdíl od matematických nástrojů určených čistě k predikci rizika recidivy, nástroje hodnocení SPJ jsou navrženy tak, aby usnadnily „management“ jednotlivých případů či strategie nastavení režimu zacházení. Vzhledem k zaměření na dynamické rizikové faktory však mnoho nástrojů SPJ má relativně krátkou platnost a vyžadují častou aktualizaci. (Copeland a Marsden, 2020)

2. Komparace strukturovaných posudků pro hodnocení rizika extremistického násilí – nástroje VERA-2R, ERG22+, RRAP, SAIRO

2.1 Profil nástrojů

VERA-2R je modifikovaná verze původního hodnocení rizik násilného extremismu (VERA), kanadského nástroje poprvé publikovaného v roce 2009. Nástroj Vera vyvinula **Elaine Pressman** v roce 2009. VERA byl prvním nástrojem pro hodnocení rizik vyvinutý pro násilný extremismus. VERA vznikl z rostoucí potřeby hodnotit nebezpečí a riziko, které představují ideologicky motivovaní násilníci. Vychází z dosavadní empirické znalosti násilných extremistů a teroristů. (van der Heide, van der Zwan, van Leyenhorst, 2019) Tato první verze byla revidována v roce 2012 (**Pressman a Flockton**), po empirickém použití a zpětné vazbě od mezinárodních odborníků. Nejnovější verze, VERA 2R (**Pressman, Duits, Rinne a Flockton**) pochází z roku 2016 (Dean, Pettet, 2017) a byl přijat zeměmi jako je Nizozemsko, Belgie a Finsko.

VERA-2R je primárně zaměřen na vyhodnocení individuálního rizika radikalizace násilného extremismu. Lze jej použít také k získání informací o pravděpodobnosti násilného extremistického jednání a způsobech prevence a pomoci při intervenci a monitoringu její účinnosti.

VERA-2R se zaměřuje na všechny ideologické druhy extremismu (náboženské, politické), a to před spácháním trestného činu i po něm, a to v široké dimenzi prostředí – vězení, probace, forenzní duševní zdraví, policie,

zpravodajské služby aj. (Lloyd, 2019)

Nástroj Extremism Risk Guidelines (**ERG22+**) byl vyvinut pro tehdejší National Offender Management Service (NOMS) ve Spojeném království skupinou výzkumníků, zejména **Monicou Lloyd** a **Christopherem Deanem**. (Herzog-Evans, 2018) ERG22+ je založen spíše na kazuistikách než na akademické literatuře a používá se od roku 2011.

Hlavním cílem ERG22+ není předvídat jako u VERA-2R, kdo spáchá extremistický trestný čin, ale „řídít“ tento druh rizika. (Fernandez, Lasala, 2021) Tento nástroj je tedy zaměřen na informování při stanovování výše trestu, intervence a plánování propuštění pro odsouzené extremistické pachatele. (Lloyd, 2019)

Nástroj je využíván v Anglii a Walesu, kde jsou osoby odsouzené za extremistický trestný čin posuzovány pomocí ERG22+ během prvního roku odnětí svobody. (Lloyd, 2019)

Trojice nástrojů pro hodnocení rizika radikalizace ve věznicích (**RRAP**) byla vyvíjena od roku 2015 společností R2PRIS v rámci projektu Evropské komise Prevence radikalizace ve věznicích, který je výsledkem nadnárodní spolupráce napříč akademickou obcí, výzkumem v soukromém sektoru a odborníky z nápravného sektoru. (RAN, 2018)

Projekt koordinuje BSAFE LAB Law Enforcement, Justice and Public Safety lab v rámci Universidade da Beira Interior v Portugalsku spolu s Innovative Prisons Systems (IPS). Projektový tým R2PRIS vyvinul mimo jiné nástroj RRAP, který zahrnuje tři nástroje hodnocení rizik: Vrtulníkový pohled (Helicopter view), Frontline Behavioural Observation Guidelines (FBOG) and Individual Radicalisation Screening (IRS), a jeden nástroj pro hodnocení připravenosti (Critical Incidents Readiness Assessment (CIRA)). RRAP se zaměřuje na signalizaci rizika a zranitelnosti v obecné vězeňské populaci namísto již obviněných nebo odsouzených pachatelů teroristických činů. (RAN, 2018)

Zaměřuje se na všechny typy extremismu. (Cornwall, Molenkamp, 2018) Cílem RRAP je poskytnout komplexní hodnocení zranitelnosti vězňů a rizika radikalizace, což umožňuje vězeňskému personálu jednat v konkrétních situacích (Esgalhado, Pereira, Monteiro, Costa, das Neves, Reis, 2018). RRAP se zaměřuje na jednotlivce v rámci běžné vězeňské populace, kteří jsou zranitelní vůči radikalizaci nebo vykazují známky radikalizace. Tento nástroj tedy není určen k použití u vězňů odsouzených za násilí související s extremismem nebo teroristickými trestnými činy. (RAN, 2019)

Nástroj **SAIRO** (Systém analytické identifikace radikalizovaných osob) byl

vytvořen spoluprací Národní centrály proti organizovanému zločinu (NCOZ) a Vězeňské služby (VS), konkrétně **Ondřejem Kolářem** a **Jiřím Procházkou** v roce 2015. Samotný program spočívá v prevenci radikalizačního procesu do extremistické násilné fáze. Nástroj slouží k zachycení a vytipování projevů radikalizace, předcházení šíření extremistických ideologií a možnosti spáchání teroristického útoku. Na detekční část nástroje navazuje část deradikalizační (resocializační), tj. „zvrácení“ již možného probíhajícího procesu radikalizace. (Procházka, 2021)

Od roku 2016 se k pilotnímu projektu mapování radikalizace v českých věznicích a implementování nástroje SAIRO připojila Policejní akademie České republiky v Praze (PA ČR), která vyvíjený nástroj podpořila a začlenila do širšího vědecko-výzkumného záměru PA ČR. SAIRO se zaměřuje na informace vztahující se k extremismu a projevům terorismu. (Procházka, 2021)

Zatímco VERA-2R (první verze) a RRAP byly vyvinuty většinou na základě literatury, ERG22+ a SAIRO se opíraly o případové studie a kazuistiky a pozdější doplnění odbornou literaturou. Zejména SAIRO bylo vyvinuto na základě reflexe zahraničních zkušeností, českých a zahraničních kazuistik a expertních mezinárodních setkání. (Kolář, 2022) Vyhodnocování osoby, která se pravděpodobně dopustí násilného chování, je hlavním cílem VERA-2R a ERG22+. Naproti tomu hlavním účelem RRAP a SAIRO je vyhodnotit míru zranitelnosti a rizika radikalizace vězňů v obecné vězeňské populaci.

2.2 Metodologie nástrojů

VERA-2R je nástroj SPJ, který zahrnuje 34 indikátorů kategorizovaných do pěti dimenzí:

- 1) přesvědčení, postoje a ideologie;
- 2) sociální kontext a záměr;
- 3) historie, akce a kapacita;
- 4) odhodlání a motivace;
- 5) ochranné/riziko zmírňující indikátory s 11 dalšími faktory rozdělenými do tří oblastí:
 - a) trestní anamnéza,
 - b) osobní anamnéza,
 - c) duševní porucha. (Lloyd, 2019, s. 42)

Posuzovatel tohoto nástroje musí provést dva typy vyhodnocení. Nejprve se musí rozhodnout, zda není přítomen indikátor ve vztahu ke zkoumanému jedinci,

a ohodnotit závažnosť tohoto faktoru (vysoká, strední alebo nízka). Za týmto účelom majú všetky ukazatele dobre popísané kritéria pre tieto tri úrovne závažnosti a hodnotitelia sú poskytované vodíci otázky. Druhý stupeň vyhodnocení predstavuje zařadení vyhodnocených odpovedí do finálneho posudku násilného rizika u dotyčného jedinca. (Fernandez, Lasala, 2021)

Konečný odborný posudek hodnotiteľa není založen pouze na celkovém číselném skóre, ale také na zvážení všech dostupných informací a údajů souvisejících s rizikovými a ochrannými indikátory a rovněž na kontextu zkoumaného jedinca. (Lloyd, 2019) Hodnocení může být založeno pouze na sekundárních informacích (psychologická hodnocení, zpravodajské informace o sledování, soudní spisy atd.). (Lloyd, 2019)

Rizikové a ochranné indikátory zahrnuté v tomto nástroji jsou považovány za dynamické a proměnlivé, a proto jsou nutná opakovaná vyhodnocování případné změny radikalizační dynamiky jedinca. Toto cyklické monitorování umožňuje stanovení trajektorie rizika, která je považována za zásadní pro posouzení rostoucího nebo klesajícího rizika na individuální úrovni. (Fernandez, Lasala, 2021)

ERG22+ je také nástroj SPJ, který zahrnuje 22 rizikových indikátorů rozdělených do tří dimenzí:

- 1) angažovanost;
- 2) záměr;
- 3) schopnost. (Lloyd, Dean, 2015, s. 47)

Přípona „+“ v názvu ERG22+ umožňuje začlenění jakéhokoli jiného faktoru, který posuzovatel považuje za relevantní. (Lloyd, Dean, 2015) Každý indikátor je vyhodnocen jako „silně přítomný“, „částečně přítomný“ nebo „nepřítomný“ a skóre se zaznamená na souhrnný záznamový list. Za tímto účelem poskytuje nástroj pokyny týkající se jeho použití. (Lloyd, Dean, 2015, s. 47) ERG22+ se zaměřuje na jednotlivce a také na vnější faktory a okolnosti, které mohou ovlivnit jeho směřování k extremismu, případně zapojení do extremistických skupin. (Lloyd, 2019)

Hodnotitelům se doporučuje, aby využívali co nejvíce zdrojů informací, a zájmovým osobám, které se ocitnou pod monitoringem tohoto nástroje, aby se účastnily hodnotícího procesu, a to formou rozhovoru, nebo písemně. Když se rozhodnou nespolupracovat, proces je dokončen na základě zjištěných informací. Zájmové osoby však mohou výsledek vlastního hodnocení ERG22+ dostat k informování. Z tohoto důvodu je proces hodnocení tímto nástrojem nazýván

„spolupracujících“. (Lloyd, 2019, s. 16)

Proces hodnocení nezahrnuje pouze detekci faktorů významných pro jedincovo zapojení do extremistické činnosti, případně trestných činů, ale také vyhodnocení rizika a potřeb a návod, jak vhodně řešit riziko a zaměřit se na intervenci. (Lloyd, 2019) Většina rizikových faktorů tohoto nástroje je dynamická, tedy stejně jako u VERA-2R je nutné pravidelně provádět nová hodnocení, za účelem monitoringu vývoje jedince. (Lloyd, 2019)

ERG22+ také obsahuje screeningový nástroj, který se používá u vulnerabilních pachatelů, kteří nejsou odsouzeni za teroristické trestné činy, ale jsou považováni za ohrožené radikalizací. Jedná se o modifikovanou (zkrácenou) verzi ERG22+, umožňující rozhodnout, zda je vyžadováno „plné“ posouzení či nikoli. (Cornwall, Molenkamp, 2018)

RAPP představuje sadu tří nástrojů hodnocení rizik pro vězeňský personál na různých hierarchických úrovních. První nástroj, *Helicopter View*, je zaměřen na shromažďování informací od ředitelů věznic a/nebo správců a bere v úvahu roli situačních faktorů v procesu radikalizace. (Esgalhado, Pereira, Monteiro, Costa, das Neves, Reis, 2018)

Druhý nástroj, *Frontline Behavioral Observation Guidelines*, pomáhá pracovníkům v první linii (vězeňským důstojníkům, vychovatelům, učitelům, sociálním pracovníkům atd.) signalizovat chování vězňů (nebo změny v chování), které by mohly ukázat externalizaci jejich kognitivní radikalizace. (Esgalhado, Pereira, Monteiro, Costa, das Neves, Reis, 2018)

Třetí nástroj, *Individual radicalization screening*, poskytuje detailnější profil o rizicích spojených s vyšetřovaným vězněm. (Esgalhado, Pereira, Monteiro, Costa, das Neves, Reis, 2018)

Sada RRAP je založena také na metodě SPJ a používá 39 rizikových faktorů v 9 dimenzích:

- 1) emocionální nejistota;
- 2) sebeúcta;
- 3) radikalismus;
- 4) sociální distance a sociální odloučení;
- 5) potřeba sounáležitosti;
- 6) legitimizace terorismu;
- 7) vnímaná vnitroskupinová nadřazenost;
- 8) fúze identity a identifikace;
- 9) aktivismus.

Závažnosť každej dimenzie je hodnotená pomocou stupnice od jednej do päť, ktorá označuje nízku, strednú alebo vysokú zraniteľnosť. Nakoniec hodnotiteľ určí kategóriu rizika, prípadne potrebu intervencie. (Esgalhado, Pereira, Monteiro, Costa, das Neves, Reis, 2018)

Také **SAIRO** predstavuje zejména screeningový nástroj, založený na metóde SPJ. Systém je postaven na detekovaní rizikových indikátorů a jejich vzájemné kombinaci tak, aby bylo možné s jistou mírou pravděpodobnosti stanovit míru radikalizace. Skupina 74 indikátorů je od sebe barevně odlišená. (Procházka, 2021) Radikalizační proces je v základní podobě rozdělen do pěti dimenzí, a to z pohledu vnitřního postoje jednotlivce:

- 1) běžné smýšlení;
- 2) pocit nespravedlnosti;
- 3) definování problému;
- 4) „radikalizátor“ – radikalizační činitel (situace, osoba atd.)
- 5) přechod k činu. (Procházka, 2021, s. 89)

Jednotlivé indikátory jsou rozděleny do 3 skupin dle závažnosti. Každý indikátor má vlastní bodovou hodnotu. Hodnocení radikalizačního procesu probíhá v kontextu konečné provázanosti mezi indikátory. Jedná se o procentuální vyjádření rizikovosti. Procentuální univerzální hranici rizikovosti nelze striktně definovat, neboť jde o individuální proces, i detekci. Vychází z míry rizikovosti jednotlivých indikátorů a jejich souvztážnosti, které jsou měřeny matematickým přepočtem. (Kolář, 2022)

Je třeba zdůraznit, že jediný zachycený indikátor nemusí znamenat proces radikalizace, na druhé straně i jeden jediný indikátor detekující určité skutečnosti může vypovídat o radikalizaci jedince. Veškerá zjištění je nutné vždy prověřit, doplnit, zajistit prošetření jedince a případné vyjádření dotyčné osoby. Teprve na základě všech zjištěných skutečností je možné rozhodnout o tom, zda uvedený jedinec prochází procesem radikalizace, nebo je již zradikalizován, a přijmout příslušná opatření. (Procházka, 2021)

Výsledek hodnocení procesu radikalizace jedince může být vyjádřen zařazením zájmové osoby do jedné ze třech skupin:

- 1) osoba verbující;
- 2) osoba podporující;
- 3) osoba ochotná spáchat násilný čin. (Procházka, 2021, s. 90)

Všechny komparované nástroje využívají metodu SPJ. Tento druh přístupu znamená, že nástroje jsou strukturované, ale stále je ponecháván prostor pro

odborné situační posouzení, což umožňuje individualizaci a flexibilitu při jejich použití.

Všechny tyto nástroje se liší, pokud jde o počet rizikových faktorů, které zahrnují. Některé z nich (ERG22+) umožňují hodnotiteli přizpůsobit jakýkoli jiný ukazatel, který je považován za relevantní pro proces vyhodnocování rizika.

Všechny tyto nástroje, přestože se zaměřují na jednotlivce, berou v úvahu i situační faktory (sociální sítě, osobní vazby atd.), které mohou ovlivnit proces radikalizace. Ačkoli je mezi různými indikátory těchto nástrojů zřetelné určité překrývání⁴, můžeme registrovat celkový důraz každého nástroje na různé dimenze radikalizace. Zatímco ideje a postoje jsou klíčové pro VERA-2R, ERG22+ se více zaměřuje na kapacitu a schopnosti osoby, SAIRO a RRAP na behaviorální a kognitivní aspekty. SAIRO neobsahuje na rozdíl od ostatních ochranné faktory (Tabulka 1).

Tabulka 1: Základní charakteristiky zvolených nástrojů komparace

Komparativní kategorie	VERA-2R	ERG22+	RRAP	SAIRO
Stát	Kanada/ Nizozemsko	Velká Británie	Portugalsko	Česká republika
Autoři	D. Elaine Pressman, Nils DuitsThomas Rinne, John S. Flockton	Monica Lloyd, Christopher Dean	Pedro das Neves	Ondřej Kolář, Jiří Procházka
Implementující organizace	Nizozemský institut forenzní psychiatrie a psychologie	Národní služba správy pachatelů	R2PRIS	Vězeňská služba/ NCOZ
Metodologická východiska/ zdroje vývoje nástroje	Strukturovaný odborný posudek (SPJ)/ odborná literatura	Strukturovaný odborný posudek (SPJ)/ odborná literatura + kazuistiky	Strukturovaný odborný posudek (SPJ)/ odborná literatura	Strukturovaný odborný posudek (SPJ)/ kazuistiky + odborná literatura
Účel nástroje	Posoudit pravděpodobnost násilného extremistického chování	Posoudit pravděpodobnost násilného extremistického chování	Vyhodnotit míru rizika extremismu za účelem přijetí vhodných opatření	Vyhodnotit míru rizika extremismu za účelem přijetí vhodných opatření

⁴ VERA-2R se v ukazatelích překrývá s Extremism Risk Guidelines (ERG22+). Při vývoji první verze ERG22+ konzultoval vývojář VERA s vývojáři ERG22+, zda by mohli spolupracovat na jednotném aplikačním rámci. (Pressman, Flockton, 2012)

Cílová skupina/ druh extremismu	Pachatelé terorismu a extremisté/ všechny druhy extremismu	Osoby odsouzené za trestné činy terorismu/ všechny druhy extremismu	Osoby v obecné vězeňské populaci náchylné k násilnému extremismu/ všechny druhy extremismu	Osoby v obecné vězeňské populaci náchylné k násilnému extremismu/ všechny druhy extremismu
struktura nástroje	39 indikátorů / 5 dimenzí zahrnutý ochranné faktory důraz na ideologii rozhovor není nezbytný potřeba přehodnocení	22 indikátorů / 3 dimenze lze zahrnout jakýkoli jiný relevantní faktor absence faktoru považována jako ochranný zvažována role faktoru důraz na identitu rozhovor není vyžadován potřeba přehodnocení	trojice nástrojů Nástroj - Individuální radikalizační screening 39 indikátorů/ 3 dimenze potřeba přehodnocení důraz na behaviorální a kognitivní dimenzi	74 indikátorů/ 5 dimenzí důraz na behaviorální a kognitivní dimenzi rozhovor není nezbytný potřeba přehodnocení
cíle nástroje	informace o pravděpodobnosti násilných extremistických činů rozvoj strategie řízení rizik informace pro rozhodnutí o předčasném propuštění	Informace pro řízení rizik radikalizace usnadnění účinných a cílených intervencí	Identifikování rizika prověřovat a posuzovat vězně ohrožené radikalizací	Identifikování rizika prověřovat a posuzovat vězně ohrožené radikalizací
uživatelé	praktici v oblasti systému trestního práva	zaměstnanci vězeňské služby dohlížející na extremisty	zaměstnanci vězeňské služby na různých organizačních stupních	zaměstnanci vězeňské služby dohlížející na celkovou vězeňskou populaci

Zdroj: zpracováno autorem

2.3 Výstupy nástrojů

Hodnotiteli nástroje VERA-2R jsou odborníci z řad orgánů činných v trestním řízení (psychologové, psychiatři aj.) a bezpečnostní a zpravodajští analytici se zkušenostmi s prováděním jednotlivých hodnocení. (Lloyd, 2019) VERA-2R se v současné době používá a zavádí v rámci systému trestního soudnictví (policie, vězeňská oddělení se zvýšenou ostrahou, specializovaná probační služba atd.) v některých členských státech EU jako je Německo, Belgie, Rakousko, Francie aj. (van der Heide, van der Zwan, van Leyenhorst, 2019)

ERG22+ je široce přijímán bezpečnostními odděleními Anglie a Walesu, které vyhodnocují extremistické riziko ve vazbě, kde je použití tohoto nástroje zaměřeno na rozhodování o výši trestu, intervenci, přemístění, podmíněném

propuštění atd. (Lloyd, Dean, 2015) Klíčové výsledky vědeckých recenzí tohoto nástroje můžeme získat ze studie provedené M. Lloydovou a C. Deanem (2015). Studie poukázala na to, že ERG byla ve Spojeném království využívána k vyhodnocování pravicově extremistických pachatelů, ochránců zvířat, členů gangů aj., jejichž kriminalita je založena na skupinové akci.

Různé nástroje zahrnuté v sadě RRAP pracují s posuzováním tří různých skupin: ředitelé/správci věznic, zaměstnanci v první linii (zejména psychologové nebo zaměstnanci vězeňské služby řádně vyškolení k provádění psychologických hodnocení). (RAN, 2019)

SAIRO je v současné době screeningovým programem, jehož součástí je následné prověřování zjištěných skutečností. Analýza je prováděna na specializovaném pracovišti Sekce terorismu a extremismu NCOZ. Nástroj je zaveden do všech věznic ČR a je v pilotním režimu. Na základě označení rizikových indikátorů zaměstnancem vězeňské služby je v programu automaticky počítačovým algoritmem vyhodnocena míra radikalizace. Konečným výstupem je zařazení osoby do jedné ze třech skupin – informativní, riziková, nebezpečná. (Procházka, 2021) Prvotní vyhodnocení je přehodnoceno a doplněno o další relevantní informace. Následuje předání informací psychologovi zapojenému do procesu detekce o možném procesu radikalizace u vytipované osoby. Psychologem zpracovaný profil osoby je použit k posouzení věrohodnosti projevů radikalizace osoby. Získanou informaci k osobě je nutné přehodnotit ve vztahu k již dříve získaným informacím a doplnit o informace nové. V případě potvrzení procesu radikalizace dochází k účasti intervenčního týmu – psychologa, pedagoga aj. (Kolář, Procházka, 2021) Ve srovnání s VERA-2R a SAIRO nemá ERG22+ žádné specifické (kvantifikované) konečné skóre radikalizace osoby jako výsledek detekce rizikových indikátorů. V případě RRAP nejsou k dispozici informace o skoringu.

Obecně tedy můžeme cílové uživatele srovnávaných detekčních nástrojů rozdělit do dvou hlavních skupin. Na jedné straně jsou nástroje jako VERA-2R, který je určen širokému rastru hodnotitelů oblasti trestní agendy. Na straně druhé se nacházejí nástroje určené hodnotitelům pouze z vězeňského prostředí (RRAP, ERG22+, SAIRO). Společným rysem nástrojů je, že koncoví uživatelé těchto nástrojů jsou v úzkém kontaktu se subjekty považovanými za ohrožené radikalizací. Vedle bezpečnostních odborníků jsou to také akademičtí a výzkumní pracovníci, kteří používají nástroje k posouzení účinků deradikalizačních programů.

Dalším hlediskem komparace metodologie jednotlivých nástrojů je

strukturální používání. Některé nástroje jsou používány jako pravidelná součást opakujících se postupů (např. procedura příjmu ve věznici), některé nástroje jsou používány spíše ad hoc, například když mají zaměstnanci věznice „intuitivní pocit“, nebo zaregistrovali některý z indikátorů radikalizace. Od roku 2011 je ERG22+ součástí NOMS (National Offender Management Service) a používá se k podpoře informovaného rozhodování o plánování trestu, relokači, reintegraci a propuštění. (Lloyd, Dean, 2015) VERA-2R a SAIRO jsou používány ad hoc. Ke strukturálnímu či ad hoc používání RRAP nejsou zveřejněné informace.

Informace, které jsou nutné k dokončení posouzení, se v různých nástrojích hodnocení rizik radikalizace liší. Metodika VERA se opírá o informační základnu získanou ze soudních spisů, odborných zpráv, dokumentů týkajících se hodnocené osoby ve věznici, pozorování a informací z jiných věznic a agentur, případně zpráv a pozorování osob, které přicházejí do styku se zájmovou osobou. (Pressman, Duits, Rinne, Flockton, 2018) VERA-2R, ERG22+ a SAIRO poskytují hodnotitelům jasné pokyny týkající se použití nástroje, včetně například vysvětlení indikátorů používaných v těchto nástrojích. (Lloyd, Dean, 2015)

Společnými aspekty všech školení komparovaných nástrojů bývá zacílení na používání konkrétních nástrojů a kontextové aspekty problematiky extremismu a radikalizace. Školení trvají v jednotkách dnů, SPJ bývá obvyklým rámcem, ve kterém se vyvíjejí nástroje a probíhají školení. Aplikování případových studií je běžnou součástí většiny školicích kurzů, stejně jako supervize po implementaci a/nebo udělení licence.

2.4 Efektivita a validita nástrojů

Před samotným hodnocením zvolených nástrojů je nutné předeslat, že se setkáváme s velmi omezenými informacemi o míře jejich validity a prediktivity. Tento výzkumný nedostatek aplikačního hodnocení je předmětem odborné kritiky, která upozorňuje na skutečnost, že tyto nástroje zůstávají v úrovni strukturování a kategorizování informací, poskytující oporu pro akční plány a intervence, ale žádný z nich nemá prediktivní schopnosti. (ven der Heide, van der Zwan, van Leyenhorst, 2019) Metoda SPJ ve skutečnosti neznamena mnohem víc než strukturování zdravého rozumu a intuice hodnotitele, kdy mu nástroj napomáhá podporovat jeho vlastní (zkušený) úsudek. (van der Heide, van der Zwan, van Leyenhorst, 2019)

VERA-2R stejně jako SAIRO potřebuje přístup k utajovaným informacím, které nemusí být k dispozici klinickým nebo nápravným praktikům. Obsahová validita (indikátory odrážející charakteristiky násilných extremistů) a deduktivní

validita (rámec měřící prvky trestného činu, které vedou k odsouzení), je třeba prokázat prostřednictvím empirických studií.

Informace o spolehlivosti a platnosti zatím nejsou k dispozici u nástore RRAP a ERG 22+. (Lloyd, 2019) Výzkum reflektující efektivitu a případnou validitu výstupů SAIRO nebyl realizován vzhledem k mimořádným opatřením Covid-19 posledních dvou let. Publikační výstupy se tak do současnosti omezovaly na popularizaci nového detekčního nástroje. Částečným důvodem je prozatimní inklinace vedení Vězeňské služby k bagatelizaci problematiky násilné radikalizace v českých věznicích.

Přesto můžeme hodnocení míry efektivity detekčních nástrojů v omezené míře nalézt ve výzkumu chování jednotlivce v návaznosti na použití ERG22+. (Hall, 2020) J. Hall (2020) upozorňuje na značný čas potřebný k dokončení nástroje a negativní důsledky, které to může mít na začlenění nových informací považovaných za relevantní pro vyhodnocení rizika. Faktory ERG22+ nemusí adekvátně zahrnovat potenciální dopad vnějších faktorů, jako jsou měnící se okolnosti v jiných zemích, které by mohly motivovat jednotlivce ke změně svého chování. ERG22+ by mělo dle Halla (2020) být považováno za hodnocení rizikových faktorů na rozdíl od hodnocení rizik, aby se výsledek ERG22+ nestal hlavním prostředkem určování rizika teroristických trestných činů. Navrhuje, že nástroje jako ERG22+ by neměly být závislé na poskytování celkového obrazu rizika.

N. Beardsley a A. Beech (2013) vyhodnocovali použitelnost VERA při jednoduchém aplikování nástroje na malý vzorek jednotlivců odsouzených za terorismus. Cílem bylo prozkoumat, zda je tento nástroj použitelný spíše pro osamělé teroristy nebo ty, kteří jednali jako součást skupiny. Bylo zjištěno, že faktory lze snadno aplikovat, případně doplnit rozhovorem. Autoři našli malou podporu pro svou hypotézu, že by bylo snazší použít faktory u skupinových teroristů. Je však třeba poznamenat, že velikost vzorku byla obzvláště malá a pocházela z Kanady a Nizozemska, což neumožňuje zobecňující závěry. (RMA, 2021)

Podle S. Copelanda a S. Marsdenové (2020) není zřejmé, jak se rámce hodnocení rizik používají v praxi nebo do jaké míry na ně hodnotitelé spoléhají při svém rozhodování. Navzdory jeho důležitosti bylo představeno jen málo studií, jak se v praxi používá hodnocení rizik u pachatelů extremismu. Zásadní kategorií efektivnosti těchto nástrojů je jejich spolehlivost/ validita. Nástroje spoléhají na subjektivní úsudek posuzovatele identifikovat relevantní rizikové faktory, byť VERA-2R, ERG22+ i SAIRO obsahují jasně popsané projevy toho, jak mohou

vypadat. Studie porovnávající závěry uživatelů ERG 22+ ve Spojeném království zdůraznila významnost odborných znalostí posuzovatelů při efektivitě používání nástroje. I se specializovanými nástroji se ukazují nesmírně důležité znalosti a zkušenosti hodnotitelů, zahrnující znalost prostředí extremistických skupin s jejich ideologickými, politickými, kulturními a sociálními kontexty. (Copeland, Marsden, 2020)

Empirická evidence prokazující úspěšnost hodnocení extremistických rizik je prozatím omezená. Zatímco rizikové faktory spojené s násilným extremismem jsou v odborné literatuře dostatečně reflektovány, empirická potvrzení na cílových skupinách jsou v počáteční fázi. (Copeland, Marsden, 2020)

Tedy i přes precizované nástroje detekce radikalizace a širokou bázi informací SPJ, prediktivní validita dosud nebyla empiricky potvrzena. Důvodem může být skutečnost, že se používání těchto nástrojů v praxi věnuje velmi málo studií. Je potřeba širšího výzkumu cíleného na validitu výstupů procesu detekce a revize získaných informací, a to nejen směrem k osobám, které jsou předmětem šetření, ale také směrem k efektivitě a erudici hodnotitelů. Používání všech nástrojů založených na metodě SPJ vyžaduje mnoho informací a může trvat dlouho, čímž je využití SPJ náročné na zdroje. (van der Heide, Schuurman, 2018).. Slovy M. Lloydové a C. Deana (2015) úspěšnost vyhodnocování rizik je založena na vyvarování se dvěma extrémům. Na jedné straně přeceňování rizika z neznalosti a na druhé straně podceňování rizika díky sympatiím a inklinaci.

Závěr

Celá řada aktivit, programů a politik je v současnosti jak na národní i mezinárodní úrovni věnována otázce radikalizace jednotlivců i skupin, diagnostiky varovných signálů, prevenci a rehabilitaci, zejména pokud se jedná o násilné predispozice a náchylnost osoby k přijímání extremistických myšlenek, finanční podporu extremistů, záměr vycestovat do rizikových oblastí či poskytnutí materiálního zázemí teroristickým organizacím. Monitorovací procedury, které mají napomoci vyhodnocování rizikovosti osob, které se nedopustily žádného trestného činu, ale hrozí, že spáchají násilný extremistický čin či ovlivní jiné ke spáchání takového činu, jsou zaváděny v řadě evropských států a Česká republika tento trend následuje.

Státy Evropské unie nejsou v současné době konzistentní ve využívání zpravodajských informací, jejich shromažďování a vyhodnocování rizik. Přístupy vypořádávání se s nebezpečím radikalizace zahrnují pestrout paletu nástrojů, od

znaleckých posudků až po systémové analytické a diagnostické nástroje na státní, regionální a místní úrovni. V současnosti můžeme zaznamenat dvě základní formy vyhodnocování a stanovování rizik radikalizace. První, shromažďování, monitorování a analyzování a druhou, speciální nástroje pro stanovení rizika u pachatelů extremistické činnosti a osob náchylných k radikalizaci či podezřelých z ovlivňování jiných osob.

Používané detekční nástroje můžeme registrovat na všech třech úrovních (makro, mezo, mikro). Jedná se o sociologické průzkumy, situační analýzy, strukturované odborné posudky, nástroje včasného varování a strukturované protokoly hodnocení rizika extremistického násilí, kam bychom mohli zařadit i pilotní český nástroj SAIRO, který text komparuje s obdobnými nástroji VERA-2R, ERG22+ a RRAP. Přes používání nástrojů identifikace radikalizace je stále způsob tohoto vyhodnocování predispozic k násilnému extremismu v počátcích. Přesná vyhodnocování musejí zohledňovat spektrum motivací a okolností, které přispívají k radikalizaci, jejíž formy se mezi pachateli liší a mohou zahrnovat existenciální potřeby, ideologické odhodlání, finanční podnět či glorifikaci násilí. Jestliže jsou tyto nástroje konstruovány pro detekci násilného extremismu, jejich použitelnost přesahuje prostor věznic a možnost implementace se rozšiřuje na obecná rizika v různých sférách (školy, azylová a integrační zařízení, zdravotnická zařízení aj).

V reflexi nastolených výzkumných otázek můžeme shrnout, že účelem komparovaných detekčních nástrojů je detekce hladin rizik, které vedly či by mohly vést u osoby ve výkonu trestu k násilnému extremismu či terorismu. Slouží také k výměně informací mezi různými institucemi (policejní orgány, zpravodajské služby, vězeňská a probační služba). Dále nástroje stanovují cíle, které by mohly zefektivnit vězeňská opatření, jako jsou intervence k odpoutání, umístění a izolace osoby s cílem vyhnout se rekrutaci apod. Vývoj nástrojů podporuje také výzkum ve věznicích s cílem lépe porozumět procesům radikalizace.

Pokud hodnotíme míru efektivity a validity používaných nástrojů, jejich výhody a nevýhody, existuje široká shoda skutečností, že nástroje by nikdy neměly nahradit lidský úsudek a veškeré informace získané z posouzení je třeba považovat za proměnlivé v čase, neboť matematický odhad rizika nikdy nemůže být přesný.

Přesto můžeme konstatovat, že nástroje poskytují systematické informace zaměstnancům vězeňství, probační služby, policie, zpravodajských služeb atd. Nástroje poskytují strukturovanější a detailnější přehled o jedinci. Vyhodnocení rizik radikalizace pomáhá rozhodovacím procesům ve vězeňském prostředí.

Např. určit konkrétní cíle intervence/ rehabilitace/ deradikalizace. Nástroje hodnocení rizik lze ve vězeňském kontextu snadno implementovat díky strukturovanému prostředí a počtu dostupných pachatelů.

Limity těchto nástrojů spočívají zejména v nemožnosti matematicky přesného odhadu rizika a kontextuálně vázaného vnímání rizikových faktorů a jejich významu, kdy je nezbytná zkušenost, erudice a úsudek hodnotitele. Nástroje nikdy nemohou spolehlivě predikovat možnou budoucí radikalizační trajektorii jedince k terorismu či recidivě. Nástroje potřebují dostupnost přesných a komplexních informací v aktuální čas, jinak jsou limitovány rizikem odhadů založených na subjektivních kritériích, a to zejména v situaci nedostupnosti či neznalosti konkrétních informací.

Slovy C. Logan (2017) hodnocení SPJ vyžaduje vhodné porozumění literatuře o hodnocení rizik a násilí, stejně jako vhodné školení, aby bylo zajištěno správné pochopení všech aspektů konkrétního nástroje. V této souvislosti se můžeme setkat s nejednotnou odbornou terminologií definic a konceptů násilného extremismu a terorismu.

Pokud jde o validitu těchto nástrojů, mnoho hodnotících studií bylo provedeno jejich vlastními autory. (Maloy, Gill, 2016) Přes obtížnou psychometrickou validitu nástrojů užívaných ve vězeňském prostředí, žádný ze stávajících vyhodnocovacích nástrojů neprošel takovou mírou validace, jakou mají hodnotící nástroje v jiných oborech. (RTI, 2018)

Diskuse tak bude i nadále spočívat zejména v potenciálních výhodách těchto nástrojů. V tomto ohledu hodnocení sehrávají klíčovou úlohu při poskytování profilu sociálního, kognitivního, emocionálního a behaviorálního fungování jednotlivce. Spolehlivost nástrojů je však nutné empiricky ověřovat. Zdá se neúčelné používat jeden nástroj pro všechny typy cílových skupin (teroristé, radikalizovaní vězni, vulnerabilní vězni, rekrutátoři atd). Pokud mají být použity stejné nástroje pro více cílových skupin, je nutné oddělit rizikové faktory a zobrazit různé profily.

Školení zaměstnanců pracujících s nástroji detekce radikalizace se ukazuje jako nezbytná. Autoři, vývojáři a aplikační složky (vězeňská služba, policie aj.) by měly sdílet zkušenosti s akademickou sférou. Intenzivnější výzkumná činnost by mohla být účinným způsobem, jak zvýšit vypovídací hodnotu a validitu používaných nástrojů.

Literatura:

- ASHOUR, O. - BOUCEK, C. 2009. *De-Radicalisation in Egypt, Algeria, and Libya* [online]. 2009, Washington, DC, Carnegie Endowment for Inter-national Peace, 16 April [cit. 2. 8. 2022]. Dostupné z: <http://carnegieendowment.org/2009/04/16/de-radicalization-in-egypt-algeria-and-libya-event-1325>
- BEARDSLEY, N L. - BEECH, A. 2013. Applying the Violent Extremist Risk Assessment (VERA) to a sample of terrorist case studies [online]. 2013, *Journal of Aggression*, 5 (1) [cit. 25. 2. 2022] Dostupné z https://www.researchgate.net/publication/241686165_Applying_the_Violent_Extremist_Risk_Assessment_VERA_to_a_sample_of_terrorist_case_studies. DOI: 10.1108/17596591311290713
- BORUM, R. 2015. Assessing Risks for Terrorism Involvement. In *Journal of Threat Assessment and Management* 2, no. 2, 2015, s. 63 - 87. DOI: 10.1037/tam0000043
- COPELAND, S. - MARSDEN, S. 2020. Extremist Risk Assessment [online]. 2020, Centre for Research and Evidence on Security Threats [cit. 25. 2. 2022] Dostupné z <https://crestresearch.ac.uk/resources/extremist-risk-assessment>
- CORNWALL, S. - MOLENKAMP, M. 2018. *Developing, Implementing and Using Risk Assessment for Violent Extremist and Terrorist Offenders* [online]. 2018, Radicalisation Awareness Network (RAN), RAN Ex Post Paper, July 9-12, [cit. 25. 2. 2022] Dostupné z https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network/about-ran/ran-p-and-p/docs/ran_pp_developing_implementing_using_risk_assessment_brussels_09-10_07_2018_en.pdf.
- CLUTTERBUCK, L. 2015. *Deradicalization Programs and Counterterrorism: A Perspective on the Challenges and Benefits* [online]. 2015 [cit. 6. 6. 2018]. Dostupné z: <https://www.mei.edu/sites/default/files/Clutterbuck.pdf>
- DANICS, Š. 2008. Protiextremistická politika demokratického štátu. In Danics, Š.; Kamín, T. *Extremismus, rasismus a antisemitismus*. 2. rozšířené vydání. Policejní akademie České republiky v Praze, Fakulta bezpečnostního managementu, katedra společenských věd, 2008, s. 97 - 112.
- DEAN, G. - PETTET, G. 2017. The 3 R's of risk assessment for violent extremism [online]. 2017, *Journal of Forensic Practice*, 19 (2), s. 91 - 101 [cit. 25. 2. 2022] Dostupné z <https://doi.org/10.1108/JFP-07-2016-0029>. DOI: 10.1108/JFP-07-2016-0029

- ESGALHADO, G. - PEREIRA, H. - MONTEIRO, S. - COSTA, V. - DAS NEVES, P. - REIS, S. 2018. *R2PRIS – Radicalisation Screening Tool* [online]. 2018, R2PRIS [cit. 25. 2. 2022] Dostupné z <http://www.r2pris.org/rrap-radicalisation-risk-assessment-in-prisons-toolset.html>
- EVROPSKÁ RADA. 2018. *Reakce na problematiku zahraničních teroristických bojovníků a na nedávné teroristické útoky v Evropě* [online] 2018 [cit. 6.6.2018]. Dostupné z: <http://www.consilium.europa.eu/cs/policies/fight-against-terrorism/foreign-fighters/>
- FERNANDEZ, C. - DE LASALA, F. 2021. *Risk Assessment in Prison* [online]. 2021, Radicalisation Awareness Network [cit. 25. 2. 2022] Dostupné z: https://ec.europa.eu/home-affairs/networks/radicalisation-awareness-network-ran/publications/risk-assessment-prison-2021_en
- HALL, J. 2020. *Terrorist Risk Offenders: Independent Review of Statutory Multi-Agency Public Protection Arrangements* [online]. 2020, Publishing service, Government Digital Service [cit. 25. 2. 2022] Dostupné z https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/913983/supervision-terrorism-and-terrorism-risk-offenders-review.pdf
- HAUGSTVEDT, H. - BJØRGO, T. 2020. *What can democracies do to prevent extremist violence?* [online]. 2020, University of Oslo, C-REX - Center for Research on Extremism [cit. 6.3.2022] Dostupné z: <https://www.sv.uio.no/c-rex/english/groups/compendium/what-can-democracies-do-to-prevent-extremist-violence.html>
- HERRINGTON, V. - ROBERTS, K. 2012. Risk assessment in counterterrorism. In U. Kumar, Mandal, M. K. (Eds) *Countering terrorism: Psychosocial strategies*, s. 282-305. SAGE Publications, 2012.
- HERZOG-EVANS, M. 2018. A comparison of two structured professional judgment tools for violent extremism and their relevance in the French context [online]. 2018, *European Journal of Probation*, 10 (1), s. 3 - 27 [cit. 25. 2. 2022] Dostupné z <https://doi.org/10.1177/2066220317749140>. DOI: 10.1177/2066220317749140
- HORGAN, J. - BRADDOK, K. 2010. Rehabilitating the Terrorists? Challenges in Assessing the Effectiveness of Deradicalization from Violent Extremism. *Terrorism and Political Violence*, 22 (2), s. 267 - 291. DOI: 10.1080/09546551003594748
- CHALK, P. 1998. The Response to Terrorism as a Threat to Liberal Democracy [online]. 1998, *Australian Journal of Politics and History*, Vol. 44, No. 3. [cit. 25.

5. 2013] Dostupné z: <http://onlinelibrary.wiley.com/...97.00027/pdf>. DOI: 10.1111/1467-8497.00027
- KOLÁŘ, O. - PROCHÁZKA, J. 2021. Extremismus, radikalizace, vzdělávání a nástroj SAIRO v českém vězeňském prostředí. In Danics, Š. a kol. Radikalizace – formy, modely a bezpečnostní aspekty. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2021, s. 145 - 174.
- KOLÁŘ, O. - STRNAD, Š. 2021. Characteristics of approaches to the placement of prisoners in connection with possible radicalization. In Autorių kolektyvas Visuomenės saugumas ir viešojo tvarka (26): mokslinis žurnalas. – Kaunas: Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo akademija, *Public security and public order* (26), 2021, Research Journal, s. 128 – 138.
- KOLÁŘ, O. 2022. *Expertní rozhovor o SAIRO*. Praha, 31. 3. 2022.
- KNUDSEN, R. A. 2018. Measuring radicalisation: Risk assessment conceptualisations and practice in England and Wales [online]. 2018, *Behavioral Sciences of Terrorism and Political Aggression*, 12(1), s. 37 - 54 [cit. 25. 2. 2022] Dostupné z https://www.researchgate.net/publication/327115811_Measuring_radicalisation_risk_assessment_conceptualisations_and_practice_in_England_and_Wales s. DOI: 10.1080/19434472.2018.1509105
- KRULÍK, O. - MAREK, Š. 2010. Boj proti terorismu v rámci České republiky: výzvy a perspektivy. In Souleimanov, E. *Terorismus. Pokus o porozumění*. Praha: Sociologické nakladatelství Slon, 2010.
- LLOYD, M. 2019. *Extremist risk assessments: a directory*. (Actors and Narratives) [online]. 2019. Centre for Research and Evidence on Security Threats (CREST). [cit. 25. 2. 2022] Dostupné z: <https://crestresearch.ac.uk/resources/extremism-risk-assessment-directory/>
- LLOYD, M. - DEAN, C. 2015. The development of structured guidelines for assessing risk in extremist offenders [online]. *Journal of Threat Assessment and Management*. 2015, 2(1), s. 40 - 52 [cit. 25. 2. 2022] Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.1037/tam0000035>. DOI: 10.1037/tam0000035
- LOEWENSTEIN, K. 1937a. Militant Democracy and Fundamental Rights, I. *The American Political Science Review*. Vol. 31, No. 3, Jun., s. 417-432. DOI: 10.2307/1948164
- LOEWENSTEIN, K. 1937b. Militant Democracy and Fundamental Rights, II. *The American Political Science Review*. Vol. 31, No. 4, Aug., s. 638 - 658. DOI: 10.2307/1948103

- LOGAN, C. 2017. Reporting structured professional judgement [online]. 2017, In Brown, S., Bowen, E., Prescott, D. (eds.). *The forensic psychologist's report writing guide*, s. 66 - 77, Routledge [cit. 25. 2. 2022] Dostupné z https://www.researchgate.net/publication/316671539_The_Forensic_Psychologists%27_Report_Writing_Guide. DOI: 10.4324/9781315732152-7
- MAREŠ, M. 2018. *Countering radicalisation as part of protection of democracy*. [online]. 2018, RAN - Centre of Excellence. Update 56, December 2018. [cit. 25. 3. 2022] Dostupné z: https://ec.europa.eu/home-affairs/system/files/2020-09/ran_update_56_en.pdf
- MINISTERSTVO VNITRA ČR. 2016. *Audit národní bezpečnosti* [online]. 2016, Odbor bezpečnosti a prevence kriminality [cit. 6. 6. 2018]. Odbor bezpečnosti a prevence kriminality. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/audit-narodni-bezpecnosti-151410/>
- MINISTERSTVO VNITRA. 2021. *Zpráva platformy CZ RAN o činnosti v oblasti radikalizace v České republice* (nepublikováno).
- MELOY, J. R. - GILL, P. 2016. The lone-actor terrorist and the TRAP-18 [online]. 2016, *Journal of Threat Assessment and Management*, 3 (1), s. 37 - 52 [cit. 25. 2. 2022] Dostupné z https://www.researchgate.net/publication/303502624_The_lone-actor_terrorist_and_the_TRAP-18. DOI: 10.1037/tam0000061
- PFRSMANN, O. 2004. Shaping Militant Democracy: Legal Limits to Democratic Stability. In Sajó, A. *Militant Democracy*. Utrecht, Eleven International Publishing, s. 47 - 69.
- PRESSMAN, E. - DUTS, N. - RINNE, T. - FLOCKTON, T. 2018. *VERA-2R A structured professional judgement approach* [online]. 2018, European Commission, 2018 [cit. 25. 2. 2022] Dostupné z: https://ec.europa.eu/home-affairs/node/11702_en
- PRESSMAN, E. D. 2019. *Risk Assessment Decisions for Violent Political Extremism* [online]. 2019, Government of Canada, Public Safety Canada [cit. 25. 2. 2022] Dostupné z <https://www.publicsafety.gc.ca/cnt/rsrscs/pblctns/2009-02-rdv/index-en.aspx>
- POWIS, B., RANDHAWA, K., & BISHOPP, D. 2019. An examination of the structural properties of the Extremism Risk Guidelines (ERG22+): A structured formulation tool for extremist offenders [online]. 2019, *Terrorism and Political Violence* [cit. 25. 2. 2022] Dostupné z https://www.researchgate.net/publication/333008862_An_Examination_of_the_Structural_Properties_of_the

- _Extremism_Risk_Guidelines_ERG22_A_Structured_Formulation_Tool_for_Extremist_Offenders. DOI: 10.1080/09546553.2019.1598392
- PROCHÁZKA, J. 2021. Extremismus, monitorování osob ve vazbě a VTOS, radikalizace vězňených osob, analýza zjištěných informací, nástroj SAIRO, vzdělávací proces. In Danics, Š. - Kolář, O. - Lišková, I. - Procházka, J. *Problematika extremismu a identifikace příznaků radikalizace v prostředí věznic*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2021, s. 77-105.
- RAN - Radicalisation Awareness Network. 2018. *Developing, implementing and using risk assessment for violent extremist and terrorist offenders* [online]. 2018, RAN EX POST PAPER RAN P&P Working Group Brussels, 9-10 July [cit. 25. 2. 2022] Dostupné z https://ec.europa.eu/home-affairs/system/files_en?file=2020-09/ran_pp_developing_implementing_using_risk_assessment_brussels_09-10_07_2018_en.pdf
- RAN - Radicalisation Awareness Network. 2019. *Preventing radicalisation to terrorism and violent extremism. Prison and probation interventions* [online]. 2019, RAN Collection of Approaches and Practices, Radicalisation Awareness Network [cit. 25. 2. 2022] Dostupné z https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network/ran-best-practices/docs/prison-and-probation-interventions_en.pdf
- RMA. 2021. *A review of risk management approaches relevant to terrorism and radicalization* [online]. 2021, [cit. 25. 2. 2022] Dostupné z <https://www.rma.scot/wp-content/uploads/2021/12/A-review-of-Risk-Assessment-Tools-and-Risk-Factors-Relevant-to-Terrorism-December-2021.pdf>
- ROACH, K. 2004. Anti-Terrorism and Militant Democracy: Some Western and Eastern Responses [online]. 2004, In A. Sajo ed. *Militant Democracy*. Amsterdam: Eleven International Publishing, s. 171 - 207. [cit. 20. 5. 2013]. Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2109635
- ROMANIUK, P. - FINK CHOWDHURY, N. 2012. *From input to impact. Evaluating terrorism prevention programs* [online]. 2012. New York: Center for Global Counter-Terrorism Cooperation. [cit. 20. 3. 2022]. Dostupné z: https://www.files.ethz.ch/isn/153962/CGCC_EvaluatingTerrorismPrevention.pdf
- RTI International. 2017. *Countering violent extremism: The application of risk assessment tools in the criminal justice and rehabilitation process. Literature review* [online]. 2017, RTI International [cit. 25. 2. 2022] Dostupné z https://www.dhs.gov/sites/default/files/publications/OPSR_TP_CVE-

- Application-Risk-Assessment-Tools-Criminal-Rehab-Process_2018Feb-508.pdf
- SCHMID, A. P. *Radicalisation, DeRadicalisation, Counter-Radicalisation: A Conceptual Discussion and Literature Review* [online]. 2013, ICCT Research Paper . The International Centre for Counter-Terrorism (ICCT) –The Hague [cit. 2. 5. 2022]. Dostupné z: <http://www.icct.nl/download/file/ICCT-Schmid-Radicalisation-De-Radicalisation-Counter-Radicalisation-March-2013.pdf>. DOI: 10.19165/2013.1.02
- SCHMID, A. 2020. Terrorism Prevention: Conceptual Issues (Definitions, Typologies and Theories). In Schmid (ed.) *Handbook of Terrorism Prevention and Preparedness* [online]. 2020, The International Centre for Counter-Terrorism, Hague, s. 13 - 48 [cit. 2. 4. 2022]. Dostupné z: <https://icct.nl/handbook-of-terrorism-prevention-and-preparedness/>
- SKABALÍK, F. 2013. *Extremistické prejavy jako možná příčina krizové situace*. Metodický materiál pro strážníky městské policie. Podpora dalšího vzdělávání příslušníků bezpečnostních složek v Jihočeském kraji.
- SMOLÍK, J. 2019. Radicalization and deradicalization of youth subcultures from the view of security management. In UŠIAK, J.; KOLLÁR (ed.). *Bezpečnostné fórum 2019*. Zborník vedeckých príspevkov. Bánská Bystrica: Belianum, Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2019, s. 146 - 153. ISBN978-80-972673-9-1.
- SCHWARZL, K. 2018. *Final paper of risk assessment tools* [online]. 2018, EuroPris Radicalisation Expert Group. [cit. 25. 2. 2022] Dostupné z: <https://www.europpris.org/file/final-paper-on-risk-assessment-tools/>
- SILKE, A. 2014. Risk Assessment of Terrorist and Extremist Prisoners. In Silke, A. *Terrorism and Extremism: Critical Issues in Management*. London: Routledge, 2014. s. 108 - 121. DOI: 10.4324/9780203584323-8
- VAN DER HEIDE, E. J., SCHUURMAN, B. W. 2018. Reintegrating Terrorists in the Netherlands: Evaluating the Dutch Approach [online]. 2018, *Journal for Deradicalisation*, 17, 2018, s. 196 - 239 [cit. 25. 3. 2022] Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/330105143_Reintegrating_Terrorist_s_in_the_Netherlands_Evaluating_the_Dutch_approach
- VAN DER HEIDE, L. - VAN DER ZWAN, M. - VAN LEYENHORST, M. 2019. *The Practitioner's Guide to the Galaxy - A Comparison of Risk Assessment Tools for Violent Extremism* [online]. 2019, ICCT Research paper, September 2019 [cit. 25. 2. 2022] Dostupné z <https://icct.nl/publication/the-practitioners-guide-to-the-galaxy-a-comparison-of-risk-assessment-tools-for-violent-extremism/>